

เสือสมิง

เดิมคือ ร่างจำแลงอำนาจเชิงพระเดช ของเจ้าป่าเจ้าเขา

On History

ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ

เสือสมิง นั้นเป็นความเชื่อเก่าแก่เกี่ยวกับภูตผีปิศาจชนิดหนึ่งที่มีรูปร่างหน้าตาเป็นเสือ สามารถแปลงร่างกายของตนเองให้กลายเป็นมนุษย์ และส่งภาษากับผู้คนได้ โดยจะมีนิवासถานสิงสถิตอยู่ที่ในป่าลึก ซึ่งเป็นความเชื่อที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคมไทย แต่ทำไมเราถึงได้เรียกเจ้าเสือผีนี้นว่า “สมิง” กันล่ะครับ?

เว็บไซต์ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภาได้ให้ความหมายของคำว่า “สมิง” เอาไว้ว่า

“ในภาษาไทย คำว่า สมิง (อ่านว่า สะ-หมิง) มี 2 ความหมาย ความหมายหนึ่ง สมิง เป็นคำนำหน้าชื่อผู้ใหญ่ของมอญ เช่นที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง ราชธิราช ว่า สมิงพระราม สมิงนครอินทร์ สมิง คำนี้มาจากภาษามอญ แปลว่า เจ้า มักใช้หมายถึง พระเจ้าแผ่นดิน เจ้าเมือง ผู้ปกครองบ้านเมือง

อีกความหมายหนึ่ง สมิง ปรากฏในคำว่า เสือสมิง คือ เสือที่เชื่อกันว่าเดิมเป็นคนมีวิชาความรู้ทางไสยศาสตร์ มีความรู้ทางเวทมนตร์แก่กล้ามากจนกลายเป็นเสือ จึงเป็นเสือที่ดุร้ายน่ากลัวมาก เพราะอาจแสดงตนให้เห็นเป็นคนที่ “อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเกี่ยวกับที่มาที่ไปของอะไรที่เรียกกันว่าเสือสมิงนี้ ก็ดูจะไม่ได้มีเพียงแค่นั้นที่สำนักงานราชบัณฑิตยสภาได้ระบุเอาไว้ข้างต้นเพียงแบบเดียวเท่านั้น แต่ยังมี ความเชื่อเกี่ยวกับกำเนิดของเสือสมิงในลักษณะอื่นๆ อีกด้วย

ในบทความเรื่อง “ความเชื่อเรื่อง ‘เสือสมิง’ ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย : กรณีศึกษานิยายของ ศรี อภิรุณ” ของ อ.ชนัญชิตา บุญเทศ แห่งคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งตีพิมพ์อยู่ในวารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 43 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564) ได้สรุปถึงความเชื่อเรื่องกำเนิดของเสือสมิงในสังคมไทยเอาไว้ว่า มีอยู่หลากหลายรูปแบบ โดยอาจจะจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1) เสือสมิง ที่สามารถกลายร่างกายเป็นคนได้ เพราะมีวิญญาณของคนสิงสถิตอยู่
- 2) เสือสมิง คือผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาคาถาอาคมที่กลายร่างเป็นเสือ (ในทำนองเดียวกับความหมายที่ราชบัณฑิตยสภาจำกัดความไว้)
- และ 3) เสือสมิง คือเสือเผ่า หรือคนซรา ที่มีสภาพร่างกายเปลี่ยนไปตามธรรมชาติ

ผมไม่แน่ใจนักว่า ยังมี ความเชื่อเกี่ยวกับกำเนิดที่มาของเสือสมิงแบบอื่นๆ อยู่อีกหรือเปล่านั้น แต่อย่างน้อยข้อมูลที่ว่า อ.ชนัญชิตาได้รวบรวมแล้วสรุปเอาไว้ในบทความชิ้นดังกล่าวก็แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องเสือสมิงนั้น ไม่ได้รวบรวมหมดจด แต่มีความหลากหลายในรายละเอียดมากกว่าคำจำกัดความของสำนักงานราชบัณฑิตยสภาข้างต้นแน่

แต่มั่นใจยังไม่รวมไปถึงรายละเอียดในส่วนอื่นๆ ที่ก็ควรจะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดเช่นกันอีกด้วยนะครับ

ในส่วนที่มาของการเรียกเจ้าผีเสือร้ายชนิดนี้ว่า “สมิง” นั้น เว็บไซต์ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภายังได้ระบุที่มาเอาไว้ด้วยว่า

“คำว่า สมิง คำนี้ สันนิษฐานว่า เป็นคำที่แผลงมาจากคำว่า สิง ในภาษาเขมร สิง แปลว่า อยู่ เขมรใช้เป็นคำกริยาสำหรับพระภิกษุ แต่ไทยนำมาใช้สำหรับผี เช่นที่เชื่อว่า ผีสิง ส่วน สมิง

เขมรแปลว่า อยู่หนึ่ง แห่งหนึ่ง และแปลว่า ตาย ได้ด้วย

ในภาษาไทย ใช้คำว่า สมิง ในความหมายว่า อยู่ เท่านั้น เสือสมิง คือเสือที่มีวิญญาณของคนสิงอยู่”

ผมไม่แน่ใจนักว่า ถ้าคำว่า “สมิง” ที่หมายถึงเสือผีในภาษาไทยนั้น จะมีที่มาจากกริยาศัพท์คำว่า “สิง” ในภาษาเขมรมาใช้ได้อย่างไรสำนักงานราชบัณฑิตยสภาระบุเอาไว้แล้ว ทำไมจึงไม่เรียกว่า “เสือสิง” ตามรูปศัพท์เดิม แต่ไปออกเสียงว่า “เสือสมิง” ให้มันดูสวย ด้วยการออกเสียงยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงข้อสังเกตเกี่ยวกับคำยืมภาษาเขมรที่ไทยนำมาใช้โดยทั่วไปที่มักติดกันแล้ว คำไทยที่ยืมมาจากภาษาเขมรโดยปกติแล้ว มักจะลดรูปคำศัพท์ให้สั้นกระชับลงเสียมากกว่า ดังเช่นคำว่า “ตาเนิน” ในภาษาเขมรที่เป็นรากศัพท์ของคำว่า “เนิน” ในภาษาไทย

เป็นต้น

ดังนั้น สิ่งที่ผมคิดว่าควรจะพิจารณาถึงมากกว่าในกรณีนี้ก็คือ ความหมายอีกอย่างหนึ่งของคำว่า “สมิง” ที่สำนักงานราชบัณฑิตยสภาระบุว่า เป็นคำนำหน้าชื่อผู้ใหญ่ของมอญต่างหาก

คว่า “สมิง” ในความหมายนี้ สำนักงานราชบัณฑิตยสภาระบุว่า มีที่มาจากภาษาขอมอญ แปลว่า เจ้า มักใช้หมายถึง พระเจ้าแผ่นดิน เจ้าเมือง ผู้ปกครองบ้านเมือง ตามอย่างที่ผมได้ยกมาไว้ข้างต้นแล้ว แต่การออกเสียงคำดังกล่าวตามสำเนียงของมอญนั้น ก็ไม่ได้ออกเสียงว่าสมิง อย่างในภาษาไทยหรอกนะครับ

ผู้เชี่ยวชาญด้านมอญศึกษาอย่าง อ.องค์บรรจุน แห่งคณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้กรุณาให้ข้อมูลกับผมว่า ในสำเนียงของมอญนั้น ออกเสียงคำนี้ว่า “เสมิญญ์”

อ.องค์ยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมไว้ด้วยว่า คำนี้สามารถแปลได้ทั้ง พญา พระเจ้า ๗พญา เจ้า นาย สมเด็จ เช่น ใช้เป็นคำนำหน้าชื่ตรีชัยมอญ “เสมิญญ์มะกะตู” (พระเจ้าฟ้ารั่ว หรือมะกะโท ในราชาธิราช) บางทีก็ใช้เรียกพระอาทิตย์ว่า “เสมิญญ์ตงจัว” (พญาแห่งวัน) ได้ด้วยเช่นกัน

ที่สำคัญก็คือ อ.องค์ยังได้ระบุด้วยว่า บางทีเจ้านายมอญ ที่ได้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เจ้าที่ปกป้องชุมชนหรือเมือง ชาวมอญก็จะเรียกว่า “เสมิญญ์” ด้วย เช่น “เสมิญญ์ปล่าย” (แปลว่า “เจ้าพ่อทนม”) ซึ่งมีศาลอยู่ทั้งที่เกาะเกร็ด และพระประแดง เป็นต้น

ชื่อ “เสมิญญ์ปล่าย” นี้ คนไทยออกเสียงว่า “สมิงพราย” ซึ่งก็คืออะไรที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “ปู่เจ้าสมิงพราย” นั่นเอง

น่าสนใจว่า ชื่อ “ปู่เจ้าสมิงพราย” นี้ ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมสำคัญเรื่องหนึ่งคือ “ลิลิตพระลอ” ซึ่งมีลักษณะเป็นเหมือนเทพารักษ์

สถิตอยู่ ณ จอมเขาเขียว เมืองสรอง มีฤทธิ์มาก และมีอำนาจเหนือภูตผีปีศาจทั้งหลาย

และอะไรที่เรียกกันว่า “เทพารักษ์” นั้น ถ้าจะว่ากันตามแนวคิดในศาสนาผีก็คือ “ผีบรรพชน” ซึ่งก็คือกลุ่มของ “พลังชีวิต” (ไทยเรียก “ขวัญ”) ของบรรพชนในชุมชนที่เสียชีวิต แล้วไปรวมเข้าด้วยกันในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน เช่น หินใหญ่ ต้นไม้ใหญ่ หรือบึงน้ำ เป็นต้น

กลุ่มก้อนพลังชีวิต หรือขวัญของบรรพชนแต่ละคนที่หลอมรวมกันก็จะกลายเป็น “ผีบรรพชน” ที่ปกป้องรักษาชุมชน โดยมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน เป็นที่สถิต ในทำนองเดียวกับที่ “ปู่เจ้าสมิงพราย” เป็น “เจ้าป่าเจ้าเขา” และต่อมาเมื่อชุมชนได้ยอมรับเอาศาสนาพุทธ หรือพราหมณ์-ฮินดูเข้ามาแล้ว ก็ได้เปลี่ยนชื่อเรียกเป็น “เทพารักษ์” ไปในที่สุด

น่าสังเกตด้วยนะครับว่า เรื่องราวในพระลอนั้น มีอยู่ตอนหนึ่งที่ระบุว่า “ปู่เจ้าสมิงพราย” นั้น ได้แปลงร่างกลายเป็น “เสือ” ด้วย ดังที่ใน “บทละครเรื่องพระลอ” ชุดที่ 4 (ปู่เจ้าแต่งทัพผี) ในช่วงต้น ที่เล่าถึง นางรินนางโรย (พี่เลี้ยงของพระเพื่อนกับพระแพง) ให้ท่อมเฒ่านำทางไปหาปู่เจ้าสมิงพรายในป่า เพื่อให้ช่วยทำยาเสน่ห์ ดังความที่ว่า

“เห็นพระปู่แก้งเป็นพยัคฆ์ หมอตระหนักบ่ยื่นหยอน พระปู่ย้อนเป็นแมว หมอหมอบแล้วกราบไหว้ ทูลว่าพี่เลี้ยงให้เพื่อนท้าวแพงทองมานา”

บ่นอนว่า ในบทละครข้างต้นระบุว่า ปู่เจ้าสมิงพรายนั้นแปลงร่างเป็นทั้ง “เสือ” และ “แมว” และก็คงจะแปลงเป็นอะไรได้อีกมาก แต่ประเด็นที่น่าสนใจมากกว่าก็คือ การที่บทละครในช่วงนี้พรรณนาถึงการที่ “เจ้าป่าเจ้าเขา” คือ “ปู่เจ้าสมิงพราย” นั้น ได้แสดงให้เห็นทั้งท่อมเฒ่า และนางรินนางโรยเห็นถึงอำนาจของป่าเขาที่จอมเขาเขียว ด้วยการแปลงตนเป็น “พยัคฆ์” ซึ่งก็คือ เสือ มากกว่า

ในกรณีนี้ “เสือ” จึงมีลักษณะเป็นอุปลักษณ์แห่งอำนาจ ในส่วนที่ลึกลับ และดูร้าย คืออำนาจในเชิง “พระเดช” ของเจ้าป่าเจ้าเขา

ในขณะเดียวกัน อุปลักษณ์ในเชิงของการอำนาจรักษาคุ้มครองป่า ด้วย “พระคุณ” ก็คงจะหาได้ไม่ยากว่า ถูกแสดงออกด้วยรูปของ “เทพารักษ์” หรือรุกขเทวดา อย่างที่ปรากฏให้เห็นอยู่บ่อยครั้งในนิทาน ตำนาน หรือวรรณกรรมต่างๆ นั่นแหละ

ดังนั้น จึงน่าสนใจอย่างยิ่งว่า “เสมิญญ์” หรือ “สมิง” ในความหมายที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ปกป้องชุมชน หรือเมือง (ในกรณีของ ปู่เจ้าสมิงพรายนั้น คือเจ้าป่าเจ้าเขา คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องจอมเขาเขียว) ของพวกมอญนั้น ก็ดูจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เรื่อง “เสือสมิง” ได้ด้วยเหมือนกัน

ยี่เมื่อพิจารณาถึงหลากหลายตัวอย่างว่า บรรดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาผีดั้งเดิมอุษาคเนย์นั้น ได้ถูกทำให้มีความหมายในเชิงลบ เมื่อศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้เข้ามา มีบทบาท และอิทธิพลในภูมิภาคแห่งนี้แล้ว ซึ่งก็รวมไปถึง “ผี” ที่แต่เดิมมีความหมายถึง “บรรพชนผู้ล่วงลับ” แต่ได้กลายเป็นสิ่งชั่วร้ายในหลายกรณีไปแล้วในปัจจุบันนี้ด้วย

ดังนั้น ถ้า “เสือสมิง” ที่ก็คือ อุปลักษณ์ของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในเชิงพระเดช ของเจ้าป่า หรือผีบรรพชน จะถูกทำให้กลายเป็น “ผีร้าย” ก็ไม่เห็นว่าจะเป็นไปได้เลยนะครับ

เอาเข้าจริงแล้ว คำว่า “สมิง” ที่ใช้เรียก “เสือ” ที่เป็น “ร่างจำแลงของเจ้าป่า” นั้น จึงควรมีที่มาจากคำว่า “เสมิญญ์” ที่มีความหมายถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาพื้นที่ต่างๆ อันมีรากฐานมาจากแนวคิดเรื่อง “ผีบรรพชน” นั่นเอง ●